УДК 82-93-028.22:[008:39(=1:94)]:811.111'42
DOI https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-5

МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ КОНСТРУЮВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СМИСЛІВ В АВСТРАЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ НАРАТИВАХ ДЛЯ ДІТЕЙ

Цапів Алла Олексіївна,
докторка філологічних наук, доцентка,
професорка кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова
Херсонський державний університет
atsapiv@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-5172-213X

Ставенко Олена Вікторівна,
доктор філософії зі спеціальності 035 Філологія,
викладачка кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова,
провідна фахівчиня сектору іншомовної освіти
відділу міжнародних ініціатив та проєктної діяльності
Херсонський державний університет
ostavenko@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0003-0857-3359

Наукову розвідку присвячено висвітленню механізмів мультимодального творення етнокультурних смислів в австралійських художніх наративах для дітей. Австралійська література для дітей, що пройшла складний шлях від ігнорування культури корінного населення до її активного утвердження в художніх текстах, постає як важливий інструмент оновлення інтересу до австралійської етнокультури, осмислення її ключових значень і засвоєння їх дитячою аудиторією. Дослідження здійснено в межах сучасної мультимодальної наратології та лінгвокультурології. Наратив витлумачено як лінгвокогнітивний мультимодальний конструкт, що формується через взаємодію вербальних і невербальних модусів – тексту, ілюстрацій, кольорової палітри, шрифтів і композиції сторінки, які спільно творять єдину історію. Художній наратив для дітей інтерпретується як багатокомпонентний семіотичний простір, у якому вибудовуються етнокультурні значення. Матеріалом аналізу стали ілюстровані австралійські художні тексти для дітей XIX–XXI століть, створені авторами, народженими в Австралії або тими, хто переїхав до неї в ранньому дитинстві.

***Мета** статті – виявити та охарактеризувати основні мультимодальні засоби й способи формування етнокультурних смислів в австралійських наративах для дітей. У статті подано результати мультимодального наратологічного аналізу, що засвідчує тісну взаємодію вербального й візуального модусів з метою передавання культурних кодів, цінностей, світоглядних уявлень і самобутньої ідентичності австралійського автохтонного населення. Виявлено, що в наративах художньо втілюються ключові імплікативні смисли, пов'язані з міфологемою Райдужного Змія та етнореаліями Бумеранг і Буш. Ці смисли розгортаються в сюжетно-композиційній структурі тексту, семантиці та просторовій організації наративних епізодів, спіралеподібному моделюванні художнього часу та циклічному оформленні простору бушу, а також у створенні етноспецифічних образів персонажів. Мультимодальне оформлення наративів робить закладені в них етнокультурні смисли зрозумілими та доступними для дитячої читацької аудиторії.*

***Ключові слова:** наратологія, візуальні та вербальні засоби, імпліцитне значення, художній час, художній простір, міфологема, етнореалія.*

MULTIMODAL CONSTRUING OF ETHNIC AND CULTURAL MEANINGS IN AUSTRALIAN LITERARY NARRATIVES FOR CHILDREN

Tsapiv Alla Oleksiivna,
Doctor of Sciences in Philology, Associate Professor,
Professor at the Department of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov
Kherson State University
atsapiv@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-5172-213X

Stavenko Olena Viktorivna,
PhD in Philology,
Lecturer at the Department of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov,
Senior Specialist at the Foreign Language Education Office of the International Initiatives
and Project Activities Department
Kherson State University
ostavenko@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0003-0857-3359

This article explores the multimodal mechanisms used to construct ethnocultural meanings in Australian literary narratives for children. Australian literature for children, having evolved from a history of neglecting Indigenous culture to actively affirming it, now serves as a powerful medium for renewing interest in Australian ethnocultural identity and facilitating its understanding among young readers. The study adopts a multimodal narratological and linguocultural approach, defining narrative as a multimodal linguistic and cognitive construct shaped by the interplay of verbal and non-verbal modes – including text, illustrations, colour palette, typography, and page layout. These elements together create a complex semiotic space in which cultural meanings are formed and conveyed. The analysis focuses on Australian illustrated literary narratives for children from the 19th to the 21st century, written by authors born in Australia or raised there from early childhood.

***The aim** is to identify and describe the key multimodal strategies used to represent ethnocultural meanings. The findings reveal a close integration of verbal and visual modes in communicating the worldview, values, and identity of Australia's Indigenous peoples. Key implicit meanings are derived from the mythologeme of the Rainbow Serpent and the ethnorealities of the Boomerang and the Bush. These are realised through the plot structure, spatial-semantic organisation of narrative episodes, spiral unfolding of time, cyclical representations of the bush, and the creation of ethnospecific character images. Ultimately, multimodal storytelling in Australian literature for children enhances the accessibility and comprehension of deep-rooted ethnocultural meanings for young readers.*

***Key words:** narratology, visual and verbal means, implicit meaning, literary time, literary space, mythologeme, ethnic reality.*

Вступ. Австралійська література для дітей пройшла тривалий період становлення і розвитку, щоб закарбувати ключові етнокультурні смисли, важливі для збереження культурних традицій і їхнього успадкування молодими поколіннями. Накладання європейської культури на автохтонні самобутні традиції австралійського населення сприяло розвитку мультикультуралізму Австралії з одного боку, та стало причиною нівелювання старовинних унікальних вірувань, міфів, традиції з іншого. Відродження автохтонної літературної традиції мало важливе значення для збереження австралійської самобутності загалом. Однією з головних задач відродження австралійських культурних звичаїв стало переосмислення значущості художніх текстів, адресованих дитячій читацькій аудиторії. Саме література для дітей стала ключовим інструментом у відновленні інтересу до автохтонних смислів і їхнього розуміння дітьми.

Для молодшої читацької аудиторії у період з другої половини XIX століття було створено унікальні ілюстровані наративи, покликані надати дитині доступ і сприяти розумінню автохтонної австралійської історії, символів, концептів і архетипів (Ставенко, 2023: 55-63; Цапів, 2020: 198-103). Ілюстровані художні наративи для дітей постають історіями про події, що розгортаються у художньому часі та просторі, як правило мають етнокультурне забарвлення, і конструюються за допомогою вербального та візуального модусів.

Актуальність дослідження мультимодального конструювання етнокультурних смислів, імплементованих в австралійських художніх текстах для дітей, обумовлена такими чинниками: по-перше, сучасними тенденціями

дослідження конструювання смислів за допомогою різних модусів, по-друге, інтересом лінгвістів до вивчення етнокультурних символів та концептів, втілених у художніх текстах. У такий спосіб, наше дослідження виконано з опертям на здобутки й розроблений інструментарій сучасних мультимодальних наратологічних студій (Цапів, 2020; Cohn, 2013; Kress & van Leeuwen, 2006; Painter, Martin & Unsworth, 2012).

Метою нашої наукової розвідки є виявити та схарактеризувати механізми мультимодального конструювання етнокультурних смислів в австралійських художніх наративах для дітей.

Матеріалом дослідження слугуватимуть ілюстровані художні наративи для дітей австралійської культурної традиції від зародження австралійської літератури для дітей до її сучасного етапу розвитку.

Розділ 1. Становлення австралійської етнолінгвокультури.

Враховуючи специфіку історичного, культурного та соціального контексту Австралії – від тривалої історії аборигенного населення до колонізації та хвиль міграції у XIX ст. – процес становлення австралійської лінгвокультури відбувався у власній динаміці й охоплював низку стадій розвитку, що відбилися зокрема й в художніх текстах для дітей (Nikolajeva, 1996/2016; O'Sullivan, 2010; Shavit, 1986). Австралійська етнокультура, що є ядром її лінгвокультури та охоплює світогляд, вірування, побут, народну й художню творчість автохтонного населення (Ставенко, 2023: 79), пройшла від відштовхування, крізь змішання з британською культурою та адаптацію до її відродження, знайшовши шляхи продовження традицій та звичаїв пращурів і збереження пам'яті про них для майбутніх поколінь. У художніх текстах для дітей австралійське автохтонне населення та його культура на різних етапах розвитку літератури для дітей зображується по-різному, ілюструючи еволюцію від колоніальних поглядів на корінні народи до відродження.

Зародження та початковий етап розвитку австралійської літератури для дітей припадає на період британської колонізації, коли художні тексти для дітей мали яскраво виражену дидактичну спрямованість і орієнтувалися на зразки європейської літератури. Зародження національної дитячої літератури пов'язують із публікацією у 1841 році твору Ш. Бартон "*A Mother's Offering to Her Children*", що поєднував виховні настанови з описами природи та життя Австралії. Наприкінці XIX століття під впливом зростання національної самосвідомості з'являються твори з австралійським колоритом, зокрема оповідання Е. Тернер "*Seven Little Australians*" (1894) і казки А. Вестбері "*Australian Fairy Tales*" (1897), у яких активно використовуються образи бушу, тварин та природи континенту. Характерною рисою цього етапу стало формування образу дитини як представника нової австралійської нації, а також зображення антропоморфних тварин, як у творі Е. Педлі "*Dot and the Kangaroo*" (1899). Ці тексти закладали основи подальшого розвитку національно орієнтованої літератури для дітей Австралії (Ставенко, 2023: 47-64; Цапів, 2020: 336-349).

Етап становлення канонічної австралійської літератури для дітей охоплює першу половину XX століття, коли Австралія після здобуття статусу домініону переживала зростання національної самосвідомості. Саме тоді почалося формування канону літератури, що відображав особливості австралійської природи, культури й ідентичності. У цей період активізується використання національного колориту, зростає популярність літературних казок та оповідань з антропоморфними тваринами.

Важливим внеском у становлення австралійської літератури для дітей стала творчість О. Ернст, зокрема її книга "*Fairy Tales from the Land of the Wattle*" (1904), що поєднала європейські фольклорні мотиви з австралійським ландшафтом, започаткувавши традицію літературних казок, тісно пов'язаних із природою континенту. Персонажі-феї та магічні істоти, такі як ельфи й духи, у її творах відтепер мешкають у реальних місцях Австралії, наприклад, на озері Ейр у центрі Австралії, що постає місцем подій казки "*The Origin of the Wattle*", в Австралійських Альпах – топосі казки "*The Fire-Elves*", або біля річка Голбурн, де живе фея з оповідання "*Sunridia*". Із часом традиційні казкові персонажі також трансформуються у винятково австралійських створінь (Ставенко, 2023: 56).

З-поміж художніх текстів наступних поколінь письменників для дітей, найвідомішими стали твори з героями-коалами, кенгуру, евкаліптовими горішками, які втілюють риси типового австралійця – незалежність, протест проти авторитетів, любов до свободи. Зокрема, художні тексти для дітей "*The Magic Pudding*" Н. Ліндсі (Lindsay, 1918/2006), "*Snugglepot and Cuddlepie*" (1918), "*Little Ragged Blossom*"

(1920), "*Little Obelia*" (1921) М. Ґіббс, "*Blinky Bill: The Quaint Little Australian*" (1933), "*Blinky Bill Grows Up*" (1934), "*Blinky Bill and Nutsy: Two Little Australians"* (1937) Д. Волл стали класикою, що не лише розважали, а й допомагали дітям усвідомити власну національну ідентичність. Цей етап заклав основи тем, образів і стилістики, які й надалі визначали розвиток австралійської літератури для дітей.

У другій половині XX ст. австралійська література для дітей вступає в стадію активної адаптації фольклорних джерел, з особливим фокусом на культуру корінного населення. Післявоєнний період ознаменувався відродженням національного книговидання, відомими зразками якого є анімалістичні короткі оповідання Р. Парк "*The Muddleheaded Wombat*" (1979), оповідання Л. Різа "*Gecko: The Lizard who Lost his Tail*" (1944), "*Bluecap and Bimbi: The Blue Wrens*" (1948), "*Mokee, the White Possum*" (1973). З'являються художні тексти, побудовані на основі міфів і легенд аборигенів, як у творах К. Вокер "*Stradbroke Dreamtime*" (1999) та Д. Рафсі "*The Rainbow Serpent*" (1970) й "*The Giant Devil Dingo*" (1973) (Ставенко, 2023: 57). Література цього періоду характеризується спрямованістю на формування національної ідентичності, збереження культурної спадщини й культурної самосвідомості, а також відкриває доступ до етнічного світогляду як у творах неавтохтонних, так і автохтонних авторів.

Сучасний етап поліфонічних художніх текстів для дітей в Австралії розпочався приблизно у 1980-х роках під впливом державної політики мультикультуралізму. У цей період література для дітей активно порушує теми національних меншин, культурних відмінностей та ідентичності, трансформуючи традиційні жанри, як наприклад наратив Дж. Моркрофт, ілюстрований Б. Бенкрофтом, "*Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf*" (Morecroft, 2007). Особливого поширення набули ілюстровані книги (англ. *picture books*), у яких жанри казки й короткого оповідання поєднуються з етнокультурною тематикою, зокрема з досвідом корінного населення й іммігрантів (Ставенко, 2023: 62). Досі популярними є літературні казки М. Фокс "*Possum Magic*" (1983), ілюстрована Дж. Вівас, та "*Koala Lou*" (1988), що художньо переосмислюють і репрезентують історію (не)сприйняття автохтонної культури Австралії (Цапів, 2020: 338).

Ці тексти мають поліфонічну структуру: імпліцитного оповідача, відсутність авторських оцінок, композиційну мозаїчність, подекуди колажність, бінарність і відкрите фіналювання, як наприклад, у коротких оповіданнях Ш. Тена з книги "*Tales from Outer Suburbia*" (2008). Характерними стають техніки зміни точок зору, щоденника та пазлу. Загалом, художні тексти для дітей цього етапу поєднують жанрову гнучкість із мультикультурним контекстом, відбиваючи соціокультурні процеси в австралійському суспільстві (Ставенко, 2023: 62, 204-215; Цапів, 2020: 336-343).

У такий спосіб, на ранніх етапах розвитку австралійської літератури художні тексти для дітей замовчували існування корінного неселення і його автохтонної культури або зображували його маргінальним та інфантильним, натомість затверджуючи правомірність колонізації континенту. Із другої половини XX ст. художні тексти для дітей набувають змін, починаючи репрезентувати цінності, погляди й патерни поведінки як колонізаторів, так і колонізованих, підкреслюючи цінність і адаптивність автохтонної культури (Bradford, 1997: 90–97). З'являються тексти, створені самими представниками корінних народів, що спрямовані на деколонізацію наративів та утвердження культурної самобутності. Зрештою, в австралійських художніх текстах для дітей культурні цінності корінного населення набувають рівного статусу з домінантною культурою, що вирізняє їх серед інших постколоніальних літератур.

Розділ 2. Інтерпретація мультимодальних художніх наративів для дітей.

Еволюція австралійської літератури демонструє складний шлях від ігнорування культури автохтонного населення до активного її утвердження в художніх текстах для дітей, від наслідування британської традиції до автентичності, від канонічності й мономодальних текстів до трансформації жанрових і структурних особливостей та мультимодальних текстів. Природно, що на сучасному етапі аналізування художньої літератури для дітей, австралійської зокрема, потребує врахування не лише історико-культурного, а й мультимодального та лінгвокультурного підходів, що уможливлюють ґрунтовно дослідити механізми й способи формування етнокультурних смислів у художніх наративах.

У нашій роботі увагу фокусуємо на ілюстрованих художніх наративах для дітей австралійської культурної традиції, написаних авторами, які народились у Австралії, або зростали там з раннього дитинства. У таких текстах

етнокультурні смисли набувають вираження вербально та візуально. Відтак, дослідження розбудовуємо на перетині мультимодальної нараторолії та лінгвокультурології.

Мультимодальна наратологія тлумачить наратив як історію, сконструйовану за допомогою різних семіотичних модусів – мови, звуку, зображення тощо (Bal, 1985/2017: 5; Fludernik, 2009: 19). У рамках цієї парадигми наратив розуміємо як лінгвокогнітивний мультимодальний конструкт, який формується через взаємодію вербальних і невербальних модусів та їх засобів, таких як текст, ілюстрації, кольорова палітра, шрифт, композиція сторінки та інших, що в сукупності конструюють історію (Цапів, 2020: 104).

Ілюстровані художні наративи для дітей мають більш комплексну структуру, аніж мономодальні тексти. Подібно до останніх, ілюстровані художні наративи для дітей містять наратора, що направляє наративну перспективу, а також одного чи декількох фокалізаторів, які визначають характер поданої в наративі інформації, що разом створюють текст, проте ці інстанції наративу характеризуються текстовою та візуальною перспективами, що взаємодіють у різний спосіб залежно від інтенцій автора (Bal, 2017; Genett, 1998; Horskotte & Pedri, 2011). Саме через взаємодію різних «інформаційних каналів/треків» (англ. *informational tracks*) відбувається (ре) конструювання художнього світу (Herman, 2011: 78–80), що має вагоме значення для текстів, адресованих дитячій читацькій аудиторії, де візуальні образи не менш значущі, ніж вербальні (Цапів, 2020: 100).

У цьому контексті важливим є аналіз не лише структури наративу (Gibbons, 2010; Nørgaard, 2010), а й його стилістики – способів поєднання вербальних і візуальних компонентів для передачі значень (Колегаєва, 2015; Макарук, 2019). Це уможливлює виявлення особливостей реалізації етнокультурних смислів у художніх наративах для дітей.

Паралельно з мультимодальною наратологією, лінгвокультурологія фокусується на аналізі мовних засобів, пов'язаних із культурними архетипами, концептами, цінностями й етнічним світоглядом. Зростаючий інтерес науковців до літератури для дітей як серед закордонних (Bradford, 2007, 2011; Kachak, 2022; Stephens, & McCallum, 2011), так і серед українських учених (Ставенко, 2023; Цапів, 2020) пов'язаний саме з тим, що вона формує уявлення про національну ідентичність та міжкультурні відносини з раннього віку.

Зокрема, австралійські художні наративи для дітей, як зазначає К. Бредфорд (Bradford, 1997: 89), мають постколоніальний характер та відображають складну історію імперського впливу, культурного протистояння та поступового переходу до репрезентації австралійської етнокультури як виняткової та цінної для культурної самоідентифікації в культурному просторі Австралії. У такий спосіб, важливим завданням сучасних нараторолічних студій є аналіз того, як у художніх наративах для дітей конструюються та передаються етнокультурні смисли – вербально, на рівні мови, візуально, через зображення й їх символіку, та у взаємодії, зокрема через структуру оповіді.

Наше дослідження спирається на сучасні розробки у галузі мультимодальної наратології (Herman, 2011; Gibbons, 2010; Nørgaard, 2010) та лінгвокультурології (Bradford, 1997, 2001; Floyd, 2017; Цапів, 2020) і розглядає художній наратив для дітей як багатокомпонентний семіотичний простір, де формуються етнокультурні значення. Матеріалом для аналізу виступають ілюстровані австралійські художні наративи для дітей, у яких простежується тісна взаємодія вербального та візуального модусів з метою трансляції специфічної для австралійської культури системи цінностей, світоглядних уявлень та самобутності, зокрема автохтонного населення. У таких текстах візуальні зображення відіграють концептуальну роль – доповнюють або контрастують з вербальним текстом, створюючи багатовимірну етнокультурно макровану смислову структуру.

Розділ 3. Мультимодальне конструювання етнокультурних смислів в австралійських художніх наративах для дітей.

Одним із найважливіших феноменів австралійської етнокультури є етноархетип Дрімінг, що постає комплексом знань і уявлень про міфічний час створення всього живого на Землі духовними пращурами та про особливості світобудови з погляду австралійського автохтонного населення. Цей архетип може набувати вираження через архетипні сюжети, персонажів, образи та символи, що відбивають його смисли та реалізуються за допомогою різноманітних засобів, зокрема й в художніх наративах для дітей (Ставенко, 2023: 127-130).

Імпліцитні ознаки циклічності, руху по колу, реверсивності, вилучені з ключової для австралійської етнокультури міфологеми Райдужний Змій (англ. *Rainbow Serpent/Rainbow*

Snake), набувають втілення у конструюванні австралійських художніх наративів для дітей через розгортання часу по спіралі, від минулого до теперішнього та назад до витоків священного періоду Дрімінгу, через вибудовування художнього простору та образів персонажів. Циклічним є розташування наративних епізодів, початок і завершення подій у єдиній точці перетину (часто одному й тому ж художньому просторі), що постає наративною реалізацією цих імпліцитних ознак. Конструювання етнокультурних смислів в ілюстрованих австралійських художніх наративах для дітей відбувається за допомогою вербального й візуального модусів – мультимодально (Цапів, 2020: 216).

Наприклад, у художньому наративі Д. Рафсі "*The Rainbow Serpent"* (Roughsey, 1975) міфологема Райдужний Змій втілена у персонажному образі Райдужного Змія, віддзеркалює циклічний художній простір, художній час і наративну будову у тексті.

Рис. 1. Перший епізод наративу Д. Рафсі "*The Rainbow Serpent*" (Roughsey, 1975)

У першому наративному епізоді австралійська міфологема *Rainbow Serpent* вербально представлена фрагментами: "***Goorialla, the great Rainbow Serpent, stirred*** *and* ***set off to look for his own tribe****. He* ***travelled across*** *Australia from south to north.*"; "*He* ***reached*** *Cape York where he* ***stopped*** *and* ***made a big red mountain called Narabullgan***." (Roughsey, 1975: 2, 3), у яких через номінативну одиницю *the great* «величний» реалізується значущість образу, а через дієслова *stirred* «поворухнувся», *set off* «вирушив», *travelled across* «пройшов через», *reached* «досяг», *stopped* «зупинився», *made* «зробив» втілюються смисли руху, священних стежок періоду Дрімінгу, творення нового та змін. Візуально через образ Райдужного Змія, тіло якого фомує безліч спіральних рухів, реалізується циклічність. Розмір змії значно перевищує зріст людини, що відображає не лише його велич, а й усюдисущість. Райдужний Змій є втіленням нескінченності й руху по циклічній траєкторії і відбиває смисли наслідування, спадковості, причинно-наслідкових зв'язків. Все, що було колись створено пращурами, знайде своє втілення в сучасній історії, кожен вчинок, зроблений попереднім поколінням, матиме вплив на наступні покоління.

На візуальному рівні імпліцитні смисли міфологеми Райдужний Змій втілено через контраст зросту людина::райдужний змій (велич, неосяжність); контури тіла Райдужного Змія відбивають циклічність та наслідуваність; візуальна салієнтність та її почерговість із фоновим зображенням відображає смисли усюдисущості Райдужного Змія, незалежно від часу і простору. На вербальному рівні смисли циклічності реалізовано, зокрема, у такому текстовому фрагменті: "*His next resting place was a Fairview where he made a lily lagoon called Minalinka.* ***Goorialla turned his great body round and round*** *but the ground was too hard to make it deep.*" (Roughsey, 1975: 6), де номінативні одиниці *round* і їх повторюваність втілюють смисли руху по колу (Ставенко, 2023: 158-162).

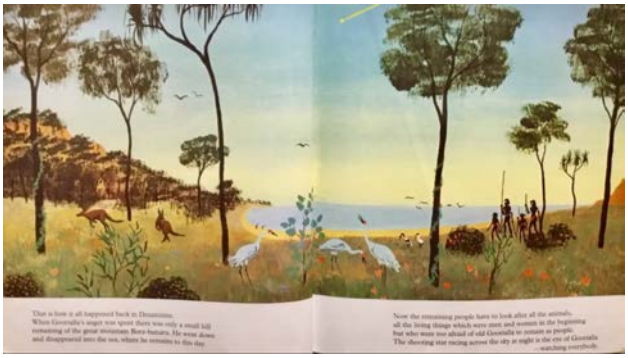

Рис. 2. Фінальний епізод наративу Д. Рафсі "*The Rainbow Serpent*" (1970)

Наприкінці художнього наративу зазначається, що Райдужний Змій зрештою повернувся назад, імовірно до інших духовних пращурів Дрімінгу, зникнувши із поверхні землі, проте як усюдисущий творець він продовжує спостерігати за людьми та своїми створіннями: "*He* ***went down*** *and* ***disappeared*** *into the sea, where he* ***remains*** *to this day. <…> The* ***shooting star racing across the sky at night is the eye of Goorialla – watching everybody***." (Roughsey, 1975: 28). Візуально ж такі смисли передаються через стриману кольорову палітру – образи людей та звірів, що гармонійно співіснують на лоні недоторканої природи. Смисли безкінечності також відбито у зображенні природних стихій: води, повітря та землі. Автохтонного забарвлення додають характерні для Австралії тварини – кенгуру, а також австралійський буш.

Загалом, в австралійських художніх наративах для дітей події розгортаються саме за принципом циклічного руху по колу: головні герої вирушають із рідного бушу й у фіналі повертаються знову до нього. Подекуди образ дому змінюється, проте його імпліцитні смисли залишаються незмінними. Така подорож має на меті отримання нового досвіду та пригод, що так само втілено й у символіці етнореалії Бумеранг і міфологемі Райдужний Змій (Цапів, 2020: 159-161).

Циклічність як ключовий смисл міфологеми Райдужний Змій втілюється також у сюжетно-композиційній будові наративу за допомогою вербальних та візуальних модусів. Наприклад, у художньому наративі Дж. Моркрофт "*Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf*" (Morecroft, 2007), у якому йдеться про міфічного пращура Малу-Кенгуру, що навчив австралійських дітей заняттю серфінгом.

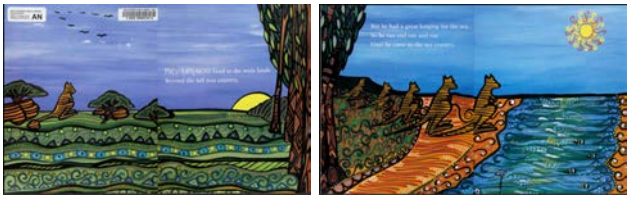

Рис. 3. Перший епізод наративу Дж. Моркрофт

***"Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf"* (Morecroft, 2007)**

Міфічний анімалістичний персонаж Малу-Кенгуру з'являється на початку історії із «країни високих дерев» та наприкінці повертається назад до неї: "***MALU-KANGAROO lived*** *in the wide lands beyond the* ***tall tree country***" (Morecroft, 2007: 2); "*Then Malu-Kangaroo* ***went away to his own place****.*" (Morecroft, 2007: 21). На лексичному рівні рух по колу актуалізується за допомогою повтору лексеми *to run* «бігти» та інших номінативних одиниць зі значенням руху (наприклад, *came, went*), зокрема, в такому фрагменті наративу: "*But he had a great longing for the sea. So* ***he ran and ran and ran*** *until he* ***came*** *to the sea country.*" (Morecroft, 2007: 3). Візуально циклічність відбита через повторюваність першого та фінального наративних епізодів (див. рис. 3 та рис. 4), що втілюють смисли автохтонної австралійської культури, флори та фауни Австралії – бушу та кенгуру, природних стихій, гармонійного співіснування природи та людини (Ставенко, 2023: 164-167).

У номінативних одиницях "*his own place*" відбито смисли сакральності австралійського бушу, що є домівкою для своїх жителів, а елемент композиційно-сюжетної будови наративу – повернення додому – відбиває імплікативний смисл циклічності буття. Більш того, в ілюстрованих художніх наративах для дітей спіраль та коло неодноразово експліковано візуально (див. рис. 4). Вони є одним із символів циклічного руху, сакрального для аборигенних племен – такого, що символізує водночас життя теперішнє та його нерозривний зв'язок зі священним періодом Дрімінг. У художньому наративі спіральне згортання художнього часу та простору слугує засобом реалізації етнокультурних смислів (Цапів, 2020: 216-217).

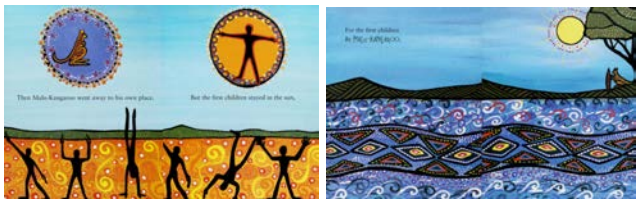

Рис. 4. Останній епізод наративу Дж. Моркрофт *"Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf"* (Morecroft, 2007)

Важливі етнокультурні смисли в австралійських художніх наративах для дітей (ре)конструюються за допомогою етнореалії *bush*. Зокрема, у контексті австралійської етнокультури буш сприймається як наповнений рослинами й тваринами живий простір; опозиція місту; безпечна місцевість, прихисток для його мешканців; а також дике й небезпечне місце для чужинців, що образно вербально й візуально втілюється й у хронотопі. Окрім того, буш несе певне валоративне значення сакрального для корінного населення й таємничого місця, колиски австралійської етнокультури та джерела національної ідентичності (Ставенко, 2023: 141-144).

В австралійських наративах буш часто постає репрезентацією домівки головних персонажів, з якого вони вирушають на пошуки пригод на початку наративу та до якого повертаються, або який знаходять чи створюють наприкінці тексту. Проте важливо зазначити, що образи домівок завжди різняться, у той чи той спосіб, що відбиває смисл спіралеподібного руху по колу і вгору. Як зазначає П. Нодельман (Nodelman, 2008: 65), дім, у який персонаж повертається після своїх пригод, завжди відрізняється від дому, який він покидав перед їх початком.

Подекуди, домівка на початку і наприкінці наративів може бути представлена різними

місцями на теренах австралійського бушу, як наприклад у наративі "*The Magic Pudding*" Н. Ліндсі (Lindsay, 1918/2006) (див. Рис. 5).

Рис. 5. Перший та фінальний епізоди наративу "*The Magic Pudding*" Н. Ліндсі (Lindsay, 1918/2006)

У першому епізоді історії головний персонаж Буніп Блуґам вирушає з дому, яким є будиночок на дереві його дядька: "*In fact, these very whiskers were the chief cause of* ***Bunyip's leaving home to see the world***", "*The plain truth was that* ***Bunyip and his Uncle lived in a small house in a tree****, and there was no room for the whiskers.*" (Lindsay, 1918/2006: 7-8). Натомість, у фінальному епізоді наративу він будує собі з друзями інший дім: "*Without more ado,* ***we shall build a house*** *in your market garden.*' *And, without more ado,* ***they did***." (Lindsay, 1918/2006: 136), який проте візуально дуже схожий на будинок із першого епізоду. У такий спосіб, два ключові наративні епізоди візуально-вербально перетинаються, а їх точкою перетину є будинок на дереві в буші – безпечне для його мешканців місце й прихисток (Цапів, 2020: 346).

У короткому оповіданні "*Gecko. The Lizard who Lost his Tail*" (Rees, 1975) художній простір австралійського ілюстрованого наративу для дітей формується візуально та вербально, зокрема через зображенню бушу як безпечного середовища для проживання головного персонажа – Ґеко, ящірки, яка вільно почувається серед автохтонної флори й фауни, проте що зазнає загрози, перетнувши межу й потрапивши у простір, заселений ворогом – Кукабарою.

У низці фрагментів художнього наративу простір вербально експліковано як австралійський буш, наприклад: "*He was the most popular animal* ***in the bush***" (Rees, 1975: 55), "*The social season* ***in the bush*** *seemed to have ended*." (Rees, 1975: 56), "*the regular chip-chipping sound of crickets vibrated through* ***the darkening bush***" (Rees, 1975: 64). Відповідно до візуальних зображень бушу, конструюються такі ключові його етнокультурні смисли, як природа, спокій, дружба (див. рис. 6 та рис. 7), та разом з тим в образі втілюються смисли подорожі, випробування (ініціації), таємного знання й винагороди (Ставенко, 2023: 149-151).

Рис. 6. Перший епізод наративу Л. Різа "*Gecko: The Lizard who Lost his Tail*" (Rees, 1975)

Рис. 7. Заключний епізод наративу Л. Різа "*Gecko: The Lizard who Lost his Tail*" (Rees, 1975)

У заключному фрагменті наративу Л. Різа зазначено, що Ґеко знайшов собі інший дім на теренах бушу, невідомий його ворогові Кукабарі "*unknown to the kookaburra*". Візуально відмінність образів бушу двох епізодів відбита в кольоровій палітрі, а через зображення та розташування персонажів наративу реалізуються основні імплікативні смисли етнореалії *bush* як безпечного місця.

Висновки. У дослідженні розкрито мультимодальне конструювання імпліцитних смислів міфологеми Райдужний змій та етнореалії *bush* в австралійських художніх наративах для дітей. Імпліцитні смисли циклічності життя, причинно-наслідкових зав'язків, взає-

модії поколінь, спадковості та наслідування відбито через сюжетно-композиційну будову наративу, номінативні одиниці, у семантиці яких опредметнено смисл руху по колу. Візуально створені образи Райдужного Змія через його велич, зображення тіла із чисельним спіральними рухами, контрастом салієнтності змія та його фонового зображення втілюють смисли всеосяжності австралійської етнокультури, її наскрізного існування у часі та просторі, а також значущості і переваги. Етнокультурні смисли домівки, притулку, джерела знань, колиски автохтонної австралійської культури, характерні для етнореалії *bush,* втілюються у семантиці наративних епізодів і в творенні художнього простору австралійських наративів для дітей. Мультимодально імпліцитні смисли конструюються за допомогою номінативних одиниць і лінгвостилістичних засобів, що несуть семантику безпеки, природи, спокою; через зображення флори, фауни, використання автентичних барв і символів; та завдяки взаємодії вербальних і візуальних способів творення образу бушу в художніх наративах для дітей. Простір бушу служить хронотопом, що організовує подієвий розвиток сюжету й водночас утілює культурні цінності австралійського соціокультурного контексту. У такий спосіб, поєднання вербальних і візуальних реалізацій значущих етнокультурних смислів уможливлює їх сприйняття дитячою читацькою аудиторією та сприяє формуванню уявлення про австралійську ідентичність. Подальше ґрунтовне вивчення механізмів взаємодії різних модусів у конструюванні смислів в художніх наративах для дітей є перспективою нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колегаєва І. М. Полімодальність відчуттів у дзеркалі полікодовості тексту, або ще раз про антропоцентризм у лінгвістиці. *Записки з романо-германської філології, № 2* (35). 2015. С. 105–112.
2. Макарук Л. *Мультимодальність сучасного англомовного масмедійного комунікативного простору:* дис. канд. філол. наук. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2019.
3. Ставенко О. В. *Австралійські художні етнонаративи для дітей: лінгвокультурний аспект*: дис. доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія. Херсонський державний університет. Івано-Франківськ, 2023. 299 с.
4. Цапів А. О. *Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей*: дис. … д-ра філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 419 с.
5. Bal M. *Narratology: Introduction to the theory of narrative* (4th ed.) University of Toronto Press, 2017. 228 p.
6. Bradford C. Representing indigeneity: Aborigines and Australian children's literature then and now. *Ariel. A Review of International English Literature, 28*(1). 1997. P. 89–99. Retrieved June 16, 2020 from https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/ariel/article/view/33869
7. Cohn N. *The visual language of comics: Introduction to the structure and cognition of sequential images*. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury. 2013.
8. Floyd R. K. Fairies in the bush: The emergence of a national identity in Australian fairy tales. In N. Sulway, R.-A. Do Rozario, & B. Calderone (Eds.), *Text. Special issue 43, Into the bush: Australian fairy tales*. 2017. Retrieved from February 20, 2021 http://www.textjournal.com.au/speciss/issue43/Floyd.pdf
9. Fludernik M. *An Introduction to narratology.* Roughtledge. Taylor & Francis Group, 2009. 190 p.
10. Genette G. *Narrative Discourse Revisited* (translated by Jane E. Lewin). Ithaca, NY: Cornell Univ. Press, 1988. 278 p.
11. Gibbons A. New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *"I contain multitudes". Narrative multimodality the book that bleeds* (pp. 99–114). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2010.
12. Herman D. Storyworld/Umwelt: Nonhuman Experiences in Graphic Narratives. *SubStance.* 2011. № 40. P. 156-181. 10.1353/sub.2011.0000.
13. Horstkotte S., Pedri N. Focalization in Graphic Narrative. *Narrative*. 2011. № 19(3). P. 330-357. URL: http://www.jstor.org/stable/41289308
14. Kachak T. Historical memory and national perspective in contemporary Ukrainian literature for children and youth. *Australian and New Zealand Journal of European Studies: Special Issue: Independence. Archive. Prognosis. Ukraine in 1991-2021 and Beyond, 14* (4). 2022. P. 29–37.
15. Kress G., & van Leeuwen T. *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006. 310 p.
16. Lindsay N. *The Magic Pudding*. Dover Publications, Inc. 2006. Retrieved October 20, 2017, from https://www.gutenberg.org/files/23625/23625-h/23625-h.htm (Original work published 1918)
17. Morecroft, J. *Malu Kangaroo: How the first children learnt to surf* (B. Bancroft, Illus.). Little Hare Books, 2007.
18. Nikolajeva, M. *Children's literature comes of age. Toward a new aesthetic.* Roughtledge. Taylor & Francis Group, 2016. 226 p. (Original work published 1996)
19. Nodelman, P. *The Hidden adult: Defining children's literature*. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 2008. 390 p.
20. Nørgaard N. New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *Multimodality and the literary text: Making sense of Safran Foer's 'Extremely loud and incredibly close'* (pp. 115–126). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2010.
21. O'Sullivan E. Historical dictionary of children's literature. The Scarecrow, Inc, 2010.
22. Painter C., Martin J. & Unsworth L. *Reading visual narratives: image analysis in children's picturebooks*. UK: Equinox Publishing Ltd, 2012. 181 p.
23. Rees L. *Bluecap and Bimbi; Gecko; and Mokee* (T. Oliver, Illus.). Hamlyn, 1975.

24. Roughsey D. The Rainbow Serpent (D. Roughsey, Illus.). HarperCollins, 1975.
25. Shavit, Z. *Poetics of children's literature*. The University of Georgia Press, 1986. 194 p.
26. Stephens J., McCallum R. Ideology and children's books. In S. Wolf, K. Coats, P. Enciso, & Ch. Jenkins, *Handbook of Research on Children's and Young Adult Literature* (pp. 359–71). Routledge, 2011.

REFERENCES:

1. Kolehaieva, I. M. (2015). Polimodalnist vidchuttiv u dzerkali polikodovosti tekstu, abo shche raz pro antropotsentryzm u linhvistytsi [Polymodality of sensations in the mirror of the polycode of the text, or once again about anthropocentrism in linguistics]. Notes on Romance-Germanic Philology, № 2 (35). P. 105–112. [in Ukrainian].
2. Makaruk, L. (2019). Multymodalnist suchasnoho anhlomovnoho masmediinoho komunikatyvnoho prostoru [Multimodality of the modern English-speaking mass media communicative space]: Dissertation of Candidate of Philological Sciences. Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
3. Stavenko, O. V. (2023). Avstraliiski khudozhni etnonaratyvy dlia ditei: linhvokulturnyi aspect [Australian Literary Ethnonarratives for Children: a Linguistic and Cultural Aspect]: PhD thesis. 035 Philology. Kherson State University. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
4. Tsapiv, A. O. (2020). Poetyka naratyvu anhliiskomovnykh khudozhnikh tekstiv dlia ditei [Poetics of Narrative of the Anglophone Literary Texts for Children]: dys. ... d-ra filol. nauk: 10.02.04. Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Bal, M. (2017). *Narratology: Introduction to the theory of narrative* (4th ed.). University of Toronto Press.
6. Bradford, C. (1997). Representing indigeneity: Aborigines and Australian children's literature then and now. *Ariel. A Review of International English Literature, 28*(1), 89–99. Retrieved June 16, 2020 from https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/ariel/article/view/33869
7. Cohn, N. (2013). The visual language of comics: Introduction to the structure and cognition of sequential images. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.
8. Floyd, R. K. (2017). Fairies in the bush: The emergence of a national identity in Australian fairy tales. In N. Sulway, R.-A. Do Rozario, & B. Calderone (Eds.), *Text. Special issue 43, Into the bush: Australian fairy tales.* Retrieved from February 20, 2021 http://www.textjournal.com.au/speciss/issue43/Floyd.pdf
9. Fludernik, M. (2009). *An Introduction to narratology.* Roughtledge. Taylor & Francis Group.
10. Genette, G. (1988). *Narrative Discourse Revisited* (translated by Jane E.) Lewin. Ithaca, NY: Cornell Univ. Press.
11. Gibbons, A. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *"I contain multitudes". Narrative multimodality the book that bleeds* (pp. 99–114). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group.
12. Herman, D. (2011). Storyworld/Umwelt: Nonhuman Experiences in Graphic Narratives. *SubStance, 40*, 156-181. 10.1353/sub.2011.0000
13. Horstkotte, S., & Pedri, N. (2011). Focalization in Graphic Narrative. *Narrative*, *19*(3), 330–357. URL: http://www.jstor.org/stable/41289308
14. Kachak, T. (2022). Historical memory and national perspective in contemporary Ukrainian literature for children and youth. *Australian and New Zealand Journal of European Studies: Special Issue: Independence. Archive. Prognosis. Ukraine in 1991-2021 and Beyond, 14* (4), 29–37.
15. Kress G., & van Leeuwen T. (2006). *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
16. Lindsay, N. (2006). *The Magic Pudding*. Dover Publications, Inc. Retrieved October 20, 2017, from https://www.gutenberg.org/files/23625/23625-h/23625-h.htm (Original work published 1918)
17. Morecroft, J. (2007). *Malu Kangaroo: How the first children learnt to surf* (B. Bancroft, Illus.). Little Hare Books.
18. Nikolajeva, M. (2016). *Children's literature comes of age. Toward a new aesthetic.* Roughtledge. Taylor & Francis Group. (Original work published 1996).
19. Nodelman, P. (2008). *The Hidden adult: Defining children's literature*. Baltimore : The Johns Hopkins University Press.
20. Nørgaard, N. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *Multimodality and the literary text: Making sense of Safran Foer's 'Extremely loud and incredibly close'* (pp. 115–126). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group.
21. O'Sullivan, E. (2010). *Historical dictionary of children's literature*. The Scarecrow, Inc.
22. Painter, C., Martin, J. & Unsworth, L. (2012). *Reading visual narratives: image analysis in children's picturebooks*. UK: Equinox Publishing Ltd.
23. Rees, L. (1975). *Bluecap and Bimbi; Gecko; and Mokee* (T. Oliver, Illus.). Hamlyn.
24. Roughsey, D. (1975). *The Rainbow Serpent* (D. Roughsey, Illus.). HarperCollins.
25. Shavit, Z. (1986). *Poetics of children's literature*. The University of Georgia Press.
26. Stephens, J. & McCallum, R. (2011). Ideology and children's books. In S. Wolf, K. Coats, P. Enciso, & Ch. Jenkins, *Handbook of Research on Children's and Young Adult Literature* (pp. 359–71). Routledge.